

FRANE JERMAN

FILOZOF, UNIVERZITETNI UČITELJ IN PREVAJALEC

Jerneja Umer Kljun
Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

Frane Jerman se je rodil 27. 12. 1933 v Ljubljani. Po končani gimnaziji v Ljubljani se je posvetil študiju filozofije ter slovenskega jezika in književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Diplomiral je leta 1959 in se nato najprej zaposlil kot profesorski pripravnik na gimnaziji v Ljubljani, za tem pa je leta 1961 postal asistent na Oddelku za filozofijo Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer je leta 1969 obranil doktorsko disertacijo z naslovom *Logika in stvarnost v filozofskem opusu Jana Lukaszewicza* in istega leta napredoval v naziv docenta. Kot visokošolski učitelj in raziskovalec je na Filozofski fakulteti deloval vse do upokojitve (1998): najprej je bil leta 1975 izvoljen v izrednega profesorja, nato leta 1981 v rednega profesorja za logiko in zgodovino logike, leta 1993 pa je bil imenovan za dekana fakultete. Za svoje predano znanstveno, predavateljsko in mentorsko delo ter strokovno kakovost je prejel naziv zaslužni profesor, svoje filozofsko poslanstvo pa je vselej povezoval s pretanjenim čutom za umetnost, glasbo in jezik.

Jerman se je namreč ob študijski in akademski poklicni poti vseskozi posvečal prevajanju iz nemščine, poljščine, češčine, slovaščine, angleščine, srbsčine in hrvaščine ter teoretični misli o prevajanju ter umetniški in estetski vrednosti prevoda. Redno je sodeloval z Društvom slovenskih književnih prevajalcev (DSKP), v katerem je med letoma 1977 in 1979 opravljal vlogo tajnika, v obdobjih 1979–84 in 1988–90 pa je bil predsednik društva in sočasno tudi predsednik Zveze društev prevajalcev Jugoslavije. Za izvrstne prevode številnih filozofskih del je leta 1981 prejel Sovretovo nagrado, po njem pa je poimenovana stanovska nagrada, ki jo DSKP od leta 2013 podeljuje posebno uspešnim prevodom družboslovnih in humanističnih besedil iz tujih jezikov v slovenščino.

S svojim avtorskim in prevodnim delom je Jerman utrl pot analitični filozofiji na Slovenskem in v štiridesetih letih delovanja pomembno zaznamoval dogajanje v slovenski znanosti in kulturi. Umrli je 19. marca 2002. Gl. tudi Grum 1998, Motaln 1993, Potrč 1993, Ule 1993, Uredništvo revije *Anthropos* 2001.

2 Prevajalsko delo

Še pred zaključkom dodiplomskega študija na Filozofski fakulteti v Ljubljani je pri Državni založbi Slovenije izšel Jermanov prevod dela češkega matematika in marksističnega filozofa Arnošta Kolmana (*Logika*, 1958), do začetka sedemdesetih let pa so sledili še prevodi drugih marksističnih filozofov, kot so mdr. Schaff (*Marksistična teorija resnice*, 1961; *Idealistične teorije o resnici*, 1963; *Filozofija človeka: marksizem in eksistencializem*, 1964), Markovič (*Marksistični humanizem in problem vrednot*, 1964) in Kalivoda (*Moderna duhovna stvarnost in marksizem*, 1969). Pozneje se je Jerman posvečal prevajanju temeljnih del znamenitih zahodnih filozofov, med katerimi velja omeniti imena, kot so Fromm (*Zdrava družba*, 1970), Bacon (*Eseji ali Politični in moralni nasveti*, 1972), Hume (*Raziskovanje človeškega razuma*, 1974; *Dialogi o naravni religiji*, 2000; *Naravna zgodovina religije*, 2001), Wittgenstein (*Logično filozofski traktat*, 1976), Berkley (*Razprava o načelih človeškega razuma in Trije dialogi med Hylasom in Philonom*, 1976), Russel (*Filozofija logičnega atomizma*, 1979), Ingarden (*Eseji iz estetike*, 1980; *Literarna umetnina*, 1990), Feuerbach (*Bistvo krščanstva*, 1982), Husserl (*Ideje za čisto fenomenologijo in fenomenološko filozofijo*, 1997), Benjamin (*Izbrani spisi*, 1998) in Brentano (*Psihologija z empiričnega vidika*, 1999).

Na področju jezikoslovja pa velja omeniti Jermanov prevajalski prispevek k izdaji izbranih spisov Romana Jakobsona (*Lingvistični in drugi spisi*, 1989). Jermanov obširni prevajalski opus dopolnjujejo prevodi leposlovnih in dramskih del čeških avtorjev, kot sta Jirásek (*Proti vsem*, 1959) in Nezval (*Še danes bo zašlo sonce nad Atlantido*, 1969, SNG Ljubljana), poljske avtorice Hanne Januszewske (*Tigrček Peter*, 1969, Slovensko mladinsko gledališče Ljubljana) ter prevod mladinskega romana *Tujec iz Indije* (1969) nemškega pisatelja Karla Maya. Gl. tudi Grum 1998.

3 Avtorsko delo

V svojih številnih znanstvenih delih se je Jerman posvečal zlasti filozofskim vprašanjem sodobne logike, zgodovini estetike ter zgodovini filozofije na Slovenskem. Med njegova osrednja dela sodijo monografije *Med logiko in filozofijo* (1971), *Pogovori o filozofiji* (1976), *Iz filozofije znanosti* (1978); *Sprehodi po estetiki* (1983) ter *Slovenska modroslovná pamet* (1987). Jermanovo bogato bibliografijo dopolnjujejo številni znanstveni prispevki v revijah, kot so *Anthropos*, *Acta Analytica*, *Analiza*, *Teorija in praksa*, *Sodobnost*, *Naši razgledi* ter

Jezik in slovstvo, poleg tega pa je mnogo svojih in drugih prevodov temeljnih filozofskih del (npr. Bacona 1972, Huma 1974, Wittgensteina 1976, Euckena 1977, Vorländerja 1977 in Ingardna 1980) opremil s poglobljenimi predgovori in spremnimi besedami. Z objavljanim študijskega gradiva in učbenikov za srednješolce (npr. *Oris logike*, 1963; *Logika za mlade*, 1979; *Filozofija*, 1989) je Jerman pomembno prispeval tudi k poučevanju filozofije na Slovenskem. Gl. tudi Motaln 1993, Potrč 1993, Ule 1993.

4 Uredniško in založniško delo

Frane Jerman je uredil več znanstvenih monografij, ki so izšle pri Slovenski matici v Ljubljani (npr. *Izbrane razprave* Alme Sodnik, 1975 in *Argentinski spisi* Vinka Brumna, 1992), za Cankarjevo založbo pa je med drugim uredil leksikon z naslovom *Družboslovje* (1979). Vrsto let je deloval v uredništvu znanstvene revije *Anthropos* za področji psihologije in filozofije, med letoma 1982 in 1989 pa je sodeloval pri uredniških dejavnostih v okviru DSKP. Gl. tudi Motaln 1993, Potrč 1993, Ule 1993, Uredništvo revije *Anthropos* 2001.

5 Razmišljanja o prevajanju

Frane Jerman je svoja razmišljanja o prevodu predstavljal v strokovni periodiki. Zanimiv je njegov zapis »Različne koncepcije prevajanja« (*Naši razgledi*, 1978), v katerem je razgrnil problematiko pojmovanja prevajanja in tedaj nezadostne teoretske refleksije o prevajalski praksi na Slovenskem. Jermanova želja in želja njegovih sodobnikov, ki so sodelovali v razpravi, ki jo je spodbudilo Društvo slovenskih književnih prevajalcev, je bila ta, da bi v dohlednem času s teorijo prevajanja prodrli na visokošolsko raven. Da bi to dosegli, se je Jermanu zdel nujen sistematičen pristop, ki bi obsegal pregled obstoječih znanstvenih razprav na Slovenskem in v tujini, ovrednotenje vloge, ki jo je imel prevod na nastajanje slovenske književnosti, pregled in ovrednotenje samih zapisov o literarnem prevajanju, strokovni razmislek o klasifikaciji prevajalskega dela in zlasti estetsko raziskovanje prevodov literarnih besedil, ki bi pomenilo izhodišče za strokovno kritiko prevajanja. V tako usklajenem raziskovalnem delu je videl edino možnost za oblikovanje katedre za prevajanje.

V poznejših objavah je Jerman med drugim razpravljal o prevajalski ustvarjalnosti ter *umetniškosti* prevoda in pri tem povezal področji prevajanja in estetike (1991), pa tudi o odnosu med mislijo in jezikom (1994), ki ga je opredelil za prevodni odnos, saj je prenos misli v jezik v svojem bistvu prevodno dejanje. V povezavi s tem je Jerman pisal tudi o problematiki prevajanja filozofskih besedil, ki ga je označil za *hermenevtični* problem. Pri prevajanju filozofije je namreč odnos med mislijo in njenim jezikovnim izrazom vse prej kot preprost ali enopomenski, saj tudi filozofska terminologija ni enotna, temveč je

filozofskih jezikov toliko, kolikor je filozofskih šol in usmeritev. Jerman meni, da prevajalec, ko se posveča filozofskemu besedilu, v svoj jezikovni izraz prevaja *svoje umevanje* avtorjeve misli, zaradi česar je prevod filozofskega besedila vedno njegova *interpretacija*, tj. razlaga pomena stavkov in besed, kakor jih razume prevajalec. A če je že stavek v izvirniku le približek misli, »ki je pri filozofih večkrat ujeta v ohlapne besedne izraze«, je prevod stavka še bolj oddaljen od izvirnika (Jerman 1978). Jerman zaključí, da so temu odmiku navkljub prevodi filozofskih besedil nujni za bogatitev jezika in narodne kulture.

Frane Jerman je s številnimi izvrstnimi prevodi temeljnih del marksističnih in zahodnih filozofov pomembno prispeval k bogatitvi slovenskega znanstvenega in kulturnega prostora, s spodbujanjem teoretskih razprav o prevajanju pa je tvorno sodeloval pri razvoju prevodoslovja pri nas. Po njem je poimenovana stanovska nagrada DSKP za posebno uspele prevode družboslovnih in humanističnih besedil iz tujih jezikov v slovenščino.

Bibliografija

- Grum, Martin, ur. 1998. »Jerman, Frane.« *Bio-bibliografije članov DSKP: izbrani biografski podatki in izbirne bibliografije prevodov: Modrovo zbornik: 23. prevajalski zbornik*, 69–71. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Jerman, Frane. 1978. »Različne koncepcije prevajanj.« *Naši razgledi* 27, št. 20, 27. oktober 1978, 586.
- Jerman, Frane. 1978. »O prevajanju filozofske literature.« *Anthropos: Časopis Za Psihologijo in Filozofijo Ter Za Sodelovanje Humanističnih Ved*, št. 1/2: 279–283.
- Jerman, Frane. 1991. »Umetniška in estetska vrednost.« *Anthropos* 23, št. 1/3: 29–34.
- Jerman, Frane. 1994. »Misel, jezik, prevod.« V *Prevod - Posnetek, Reprodukcijska, Interpretacija*, Zbornik Društva slovenskih književnih prevajalcev 18, uredili Majda Stanovnik, Aleš Berger in Alenka Stanič, 19–21. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Motaln, Valter. 1993. »Profesor Frane Jerman in ljubljanska analitična šola.« *Anthropos* 25, št. 5/6: 7–8.
- Potrč, Matjaž. 1993. »Nekaj besed o mojem mentorju Franetu Jermanu.« *Anthropos* 25, št. 5/6: 8–9.
- Ule, Andrej. 1993. »Homage a Frane Jerman.« *Anthropos* 25, št. 5/6: 5–8.
- Uredništvo revije Anthropos. 2001. »Prof dr. Frane Jerman (1933–2002).« *Anthropos* 33, št. 5/6: 9.